

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 39.

Fylke: Østfold

Tilleggsspørsmålnr.

Herad: Rødnes

Emne: Høgtidsmat ved familiefester.

Bygdelag:

Oppskr. av: Glenne Gaasely.

Gard:

(adresse): Rødnes, Fjell p. a.

G.nr.

Br.nr.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

Fra Marthe Vikely, 82 år Rødnes, bondkone. Fra Karoline Brødahl 85 år Rødnes, bondkone.

SVAR

A. Fødselen.

1. Det var skikk at naboer, slektninger og venninner kom med mat til barselkone.

2. De kom mest enkeltvis, men kunne også komme i grupper.

3. De avtalte ikke innbyrdes hva de skulle ha med seg.

4. De begynte med besøkene 4de dag etter fødselen.

5. Flere kom bare en gang.

6. Den maten de skulle gi var risengrovsgröt med flötefett.

7. Se punkt 5.

8. Flere i bygda sendte kome barselgrauten i en steintørrin.

9. Se punkt 6.

10. Det var mest kona sjöl som gikk, men hun kunne også sende store døtre eller tjenestetjenter.

- 2.
11. Mannen var sjelden med. Men det er ikke kjent at det var usømmelig om han var med.
 12. Sendingsfolket fikk traktering. Trakteringa var for det meste kaffe og smørbrød og kaker. Det var ingen forskjell om den anspjåte var gutt eller pike.
 13. Noe spesielt navn på slike små gjestebud er ukjent.
 14. Det ble ikke holdt noe "kneemåltid" etter at barselkona var oppvått.
 15. En gikk bare til gifte mødre med barselgrant.
 16. Ved århundreskiftet begynte skikken å skifteslik at en ikke lenger sendte grant, men kaker, blomster og annet.
 17. Konene hadde ikke med noen gave til den anspjåte.
 18. Nå pleier de å ha med seg en gave til den anspjåte.
 19. Døpskalas ble holdt, hvor fadderne var med.
 20. Døpselskapet het barsel.
 21. Gjæstene sendte ikke sendinger, og det var ingen bestemt spiseseddel.
 22. Se punkt 21.
 - 23.

B. Fødselsdag.

24. I eldre tider ble ikke fødselsdager feiret hverken for barn eller voksne.

25. Fødselsdag for voksne holdes hvert år av enkelte. Andre holder bare ved runde tall. Andre igjen holder ikke fødselsdag.

26. Nærmeste slekt og venner blir bedt. Ubudne gjester pleier ikke å komme.

27. Budne gjester gir gaver til fødselsdagen.

28. Se punkt 24.

29. Traktninger pleier å være som ellers i selskaper.

C. Konfirmasjon.

30. Konfirmasjon ble ikke feiret før i tida.

31. Nå holder de konfirmasjonsselskaper. Det kom i bruk for ca. 40-50 år sia.

32. En pleier å be skyldfolk og granter. Læren og presten blir ofte bedt.

33. Gjестene sender ikke sendinger

34. De som er budne til gjestebudet, gir gaver til konfirmanten.

35. En har ingen bestemte retter eller kaker i konfirmasjonsselskaper.

D. Bryllup.

36. Forlovelsesselskaper er ukjent her i bygda.

37. Se punkt. 36.

38. De eneste jeg har kunnet skaffe rede på om maten ved flere dagers brylluper, er at det var grant siste dagen.

39. Folk som var budne i bryllup skulle sende fullt fönn. Fullt fönn besto av 5-6 bröd og ca. 1/2 kg smör.

40. Maten skulle ikke pyntes på noen bestemt måte.

41. Bemannen samlet ikke inn kjøtt.

42. De kalte sendinga fönn her i bygda.

43. De som var bedt bragte sendinga.

44. Det var en liten fest med traktering for dem som kom med sendinga. Noe navn på den festen er ukjent.

45. På fönnholden sendte de ingenting med hjem igjen.

46. De som sto for maten kalte en kokke.

47. Flere dagers bryllup blir ikke holdt lenger. De sluttet med det for snart 100 år sia.

48. Bryllup blir nå ofte holdt på hotell.

49. Forlovede reiser ofte til en by for å la seg vie uten å holde bryllupslag.

50. I siste tilfelle faller bryllupsgeværen omtrent bort.

51. Fest blir bare holdt ved runde tall.

E. Gravöl.

52. Skyldfolk og granner ble buden. Bemannen ba dem.
53. Gravölet varte to dager.
54. Maten ble servert ved langbord.
55. Det var ingen sort mat som ikke burde nyttes ved begravelsen.
56. Flovedmåltidet hadde ikke noe særskilt navn.
57. Det ble ikke holdt større gravöl enn at det fikk plass i hjemmet.
58. Det hendte både at gjestene hadde sendingen med seg og at sendingen ble sendt dagen i forvegen.
59. Matraren skulle ikke være pyntet eller pakket på en spesiell måte.
60. Det ble holdt et lite kalas dersom sendingene ble sendt dagen før gravölet.
61. Maten var den samme enten den arvede var gift eller ugift.
62. Jeg kan ikke fortelle noe om overgangsformer fra det gamle flere dagers gravöl og til mer beskjedne former.
63. Etter at en hadde sluttet med å brygge maltöl hjemme, kjøpte en alkohol.
64. Det ser ut for at gammeldags sending har holdt seg lenger ved gravöl enn ved andre gjestebud.

65. Bevertningen ved begravelse er nå middag og kaffe. Ellers brukes også bare kaffe og smørbød.

66. Nå nytter en ikke alkohol.

67. Begravelsesmiddag blir ofte holdt på hotell.

68. I slutten av det forrige århundre begynte de å be gjestene gjennom skriftlig innbydelse.

69. Etter århundreskiftet begynte en å averture dødsfall i avisen.

F. Mye fester.

70. Jg tror meppen det har dannet seg noen tradisjon om hva en skal ha til mat 17. mai.

71. Her i bygda er det mange som feirer morsdagen. En begynte med det etter første verdenskrig.

72.

72. Det er meppen noen som feirer farsdagen.

73. Noen bestemte retter eller kaker til disse dagene har en ikke.

74. Se punkt. 73.

75. Også oss ble mors- og farsdagen kjent gjennom skyldfolk, aviser og kringkasting.